

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Nuorisotutkimusseura ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto koskien luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (VN/23782/2023). Esityksessä ehdotetaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettavaksi siten, että sallittaisiin luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Alkoholilakia tulee tarkastella ensisijaisesti muusta kuin elinkeinopoliittisesta näkökulmasta

Lausuntopyynnössä todetaan, että hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen.

Nuorisotutkimusseura toteaa, ettei alkoholiin liittyvää lainsäädäntöä tule lähestyä ensisijaisesti elinkeinopoliittisena kysymyksenä. Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Päihteillä voi olla erittäin haitallisia välittömiä (lasten ja nuorten oma alkoholinkäyttö) ja välillisiä (lasten vanhempien tai muiden läheisten ongelmallinen alkoholin käyttö) vaikutuksia lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. Alkoholipolitiikan keskeisin tavoite tulee olla lasten ja nuorten suojaaminen suorilta ja välillisiltä alkoholihaitoilta.

Nuorisotutkimusseura haluaa kiinnittää huomiota siihen, että lakimuutos helpottaisi kaikkien, mutta erityisesti lasten ja nuorten nykyistä väkevämpien alkoholituotteiden saatavuutta, jolloin alaikäisten alkoholin käytön valvonta vaikeutuisi. Jo edellinen lakiuudistus helpotti alkoholijuomien saatavuutta myös alaikäisille nuorille, kun elintarvikeliikkeissä myytävien alkoholijuomien enimmäisvahvuutta nostettiin 4,7 prosentista 5,5 prosenttiin (Warpenius, Mäkelä & Karlsson 2022, 65). Läheisten olisi nyt esitetyn lain myötä entistä vaikeampi valvoa alaikäisten alkoholin kulutusta, mikäli väkevämpien alkoholijuomien fyysinen ja ajallinen saatavuus, eli se, mistä ja mihin aikaan alkoholijuomia voi hankkia, laajenee. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lapset ja nuoret kärsivät myös perheessä tapahtuvan alkoholinkäytön haitoista (esim. THL 2022). Tehokkain tapa suojata lapsia alkoholihaitoilta on vaikuttaa universaalein toimenpitein haittojen esiintymiseen yhteiskunnassa. Kuten lakiesityksen perusteissa todetaan, nyt valmistellun lakiesityksen vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat negatiivisia.

On myös syytä tarkastella lakimuutoksen kustannusvaikutuksia koko yhteiskunnan kannalta. Kustannuslaskelmissa tulee huomioida lakimuutoksesta seuraavat haitat ja niihin liittyvien kustannusten kasvu. Tällaiset kustannukset kohdistuisivat erityisesti jo valmiiksi kuormittuneisiin ja kustannusten kanssa kamppaileviin hyvinvointialueisiin, mielenterveystyöhön ja päihdehoitoon.

Tarvitaan lain kokonaisvaltaista tarkastelua ja perusteellisempaa vaikutusten arviointia

Hallituksen esityksessä todetaan, että sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee myös muita hallitusohjelman mukaisia muutoksia alkoholilakiin. Muutokset koskevat muun muassa kotimaisten alkoholijuomien tuottajien valmistuspaikalta tapahtuvan vähittäismyynnin laajentamista, rajat ylittävän etämyyntimenettelyn selkiyttämistä sekä alkoholijuomien verkkokaupan ja kotiinkuljetuksen sallimista.

Lain valmistelun pilkkominen useampaan lakialoitteeseen tekee mahdottomaksi lain kokonaisuuden ja niistä seuraavien vaikutusten arvioimisen. Lisäksi muutosehdotuksen perusteluissa on esitetty, että kielteiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat tiedossa.

Nuorisotutkimusseura ei kannata lakialoitetta ja toivoo lain valmistelun kokonaisvaltaista käsittelyä sekä nuorten ja lasten hyvinvoinnin selvittämistä ja huomioon ottamista. Koska alkoholilain uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia lasten ja perheiden arkeen, tulee uudistuksesta tehdä kattava lapsivaikutusten arviointi. Lisäksi nuorisolain (1285/2016) perusteella nuoria koskevassa lakiesityksessä tulisi myös kuulla nuoria itseään.

Lähteet:

THL: Alkoholinkäytön haitat muille kuin käyttäjille. Päivitetty 4.4.2022. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholihaitat/alkoholinkayton-haitat-muille-kuin-kayttajille>

Warpenius, K. & Mäkelä, P. & Karlsson, T. (2022) Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarviointi: Vaikutukset alkoholin saatavuuteen, kulutukseen ja haittoihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-893-4>

Kauppinen Eila
Nuorisotutkimusseura ry